

[K] **“JE BELEEFT IETS, MAAR JE WEET NIET WAT.”**
ACTRICE MARLIES HEUER

Ze schuift niet aan in populaire praatprogramma's, is geen veelvuldige verschijning op het witte doek, maakt geen cd's en schrijft geen kinderboeken. Daarom is actrice Marlies Heuer – anders dan bijvoorbeeld Carice van Houten of Halina Reijn – een onbekende Bekende Nederlander. Maar wie het theater in Nederland ook maar een beetje volgt, weet dat zij toppen heeft beklommen waarvan anderen slechts kunnen dromen, en dat niet alleen als actrice, maar ook als theatermaker in het algemeen.

Om maar eens met iets concreets te beginnen: in september 2012 ontving Heuer de Theo d'Or – een jaarlijkse prijs van de Vereniging van Schouwburgen en Concertgebouwdirecties (VSCD) – voor de beste vrouwelijke hoofdrol voor haar vertolking van de weduwe in *Am Ziel* van Thomas Bernhard, terwijl ze diezelfde prijs ook in 1998 al eens had gekregen. Twee keer de Theo d'Or: het is een eer die ze deelt met onbetwiste grootheden uit het verleden als Ank van der Moer en Elisabeth Andersen, en met slechts een paar generatiegenoten als Elsie de Brauw en Ariane Schluter.

Am Ziel, een voorstelling door Toneelschuur Producties in een regie van Paul Knieriem, ging eind november 2011 in première en speelde bijna een jaar door. Toevallig was hetzelfde stuk ook te zien in het Zeeland Nazomer Festival van 2011 en tijdens een daaropvolgende tournee, met in de hoofdrol Raymonde de Kuijper (en, maar dit terzijde, auteur Arnon Grunberg in de bijrol van de gekwelde “dramatische Schriftsteller”).

Het stuk gaat over een weduwe en haar dochter die al meer dan dertig jaar hun zomerverblijf in Katwijk frequenteren. Om de jaarlijkse sleur voor een keer te doorbreken nodigt de weduwe een jonge, succesvolle toneelschrijver uit. Door de komst van deze tritagonist raakt de reeds precare verhouding tussen moeder en dochter nog verder op drift.

Maar dat is slechts de kale plot, de buitenkant van het verhaal, waarin Bernhards cynisme met betrekking tot de samenleving in het algemeen en de (toneel)kunst in het bijzonder nog niet is opgenomen.

Het juryrapport van de Theo d'Or noemt *Am Ziel* een "extreem moeilijke tekst, waarin de actrice bijna twee uur lang onafgebroken aan het woord is". Inderdaad is het stuk vooral een monoloog, ondanks de bijrol van de schrijver en de iets grotere rol van de dochter. Die weduwe, die ratelt maar door, vrijwel onafgebroken, en het zou al gauw saai kunnen worden, wanneer deze bijna-monoloog niet werd uitgevoerd door een groot talent als Marlies Heuer. Het vervolg van het juryrapport geeft aan dat Heuer in de tekst "op een subtiele manier een ijzige humor en lichtheid [weet] te leggen" en besluit: "Een uitgekende bewegingstaal en verfijnde mimiek ondersteunen Heuers uiterst muzikale tekstbehandeling."

Marlies Heuer, dochter van acteur en toneel-schrijver Ben Heuer en zus van (vooral film- en tv-) actrice Cecile Heuer, studeerde in 1978 af aan de Amsterdamse mimeopleiding. Het begin van haar carrière is nauw verweven met Theatergroep Carrousel, een gezelschap dat zijn wortels had in de pantomime en dat een stevige faam verwierf als kinder- en jeugdtheatergezelschap. In de nadagen van die traditie trad in 1988 Lidwien Roothaan aan

als artistiek leider. In datzelfde jaar maakte ze de voorstelling *L'amour la mort*, en dat was waarschijnlijk de eerste voorstelling waarin ik Marlies Heuer zag optreden. Ik geloof dat ik drie keer ben gaan kijken, niet alleen om te genieten van de wrede pubersprookjes die Lidwien Roothaan haar publiek met zoveel fantasie en vakmanschap serveerde, maar vooral om Heuer te zien spelen.

Samen met Martin van Veldhuizen nam Marlies Heuer in 1992 het artistieke leiderschap van Carrousel over. In de daaropvolgende jaren maakte ze onder meer naam met een drietal voorstellingen gebaseerd op het oeuvre van de Italiaanse schrijfster Natalia Ginzburg – spraakmakende producties die ze samen met anderen van de grond tilde en waarin ze zelf acteerde.

Voor *Gebeurd in Turijn* kreeg ze in 1991 de Albert van Dalsumprijs van het Amsterdams Fonds voor de Kunst en in 1998 won ze voor de eerste keer de Theo d'Or voor de titelrol in Ibsens *Hedda Gabler*, een regie van haar collega Martin van Veldhuizen. Het is inderdaad nog altijd de beste *Hedda Gabler* die ik ooit gezien heb, met als goede tweede die van het eveneens ter ziele gegane Art&Pro (seizoen 1990-

Marlies Heuer (links) als weduwe in *Am Ziel*, een voorstelling van de Toneelschuur Haarlem in het seizoen 2011-2012, Foto Annegien van Doorn.

1991) in een regie van Frans Strijards, met in de titelrol Marieke van Leeuwen.

In 2001 viel het doek voor Carrousel, een gezelschap waarvan de biografie ten onrechte nog niet is geschreven. De Raad voor Cultuur zag niet “welke specifieke functie het werk van Carrousel heeft binnen het geheel van de Nederlandse podiumkunsten” en adviseerde daarom “de structurele subsidiëring in de komende Cultuurnota-periode niet te continueren”.

Onder de titel “De erfenis van Carrousel” schreef ik in 2003 een beschouwing over de nalatenschap van het gezelschap, waarin ik over Marlies Heuer aantekende: “Ook al speelt ze maar vijf minuten in een zeer matige voorstelling, Marlies Heuer is *altijd* een gang naar het theater waard. Wat deze vrouw aan elementen als venijn, spot en behaagzucht – desnoods alle drie tegelijkertijd – in haar mimiek weet te leggen, is een onopgelost mysterie.” (*Ons Erfdeel* 1/2003)

Bijna tien jaar later, bij het zien van *Am Ziel*, sta ik nog altijd voor hetzelfde raadsel. En ik ben zeker niet de enige. Toneelrecensent Pieter Kottman schreef eens over haar: “Ik vind het altijd een feest om naar haar te kijken. Haar spel is helder en vrij van maniertjes, hoekig en weerbarstig. Tegelijkertijd weet ze een mysterie te suggereren – dat er waarschijnlijk helemaal niet is, maar dat doet er niet toe. Ze is een sfinx, die ruimte laat voor het tegendeel van wat zij laat zien. Haar spel is zo droog en laconiek, dat het humoristische steeds meeresoneert.” (*NRC Handelsblad*, 24 januari 1997)

Behalve bij Carrousel speelde Heuer ook bij theatergroep Carver, een afsplitsing van Carrousel kort voordat Lidwien Roothaan daar het roer overnam, en verder onder meer bij het Onafhankelijk Toneel en Toneelgroep Amsterdam. Van 2003 tot en met 2005 nam ze een aantal rollen voor haar rekening in de Proust-cyclus van Guy Cassiers bij het Ro-theater. Cassiers werkte in deze reeks intensief met filmfragmenten en videoprojecties die soms – letterlijk! – zeer dicht op de huid van de acteurs zaten, inclusief die van Marlies Heuer.

Ook bijvoorbeeld in de speelfilm *De laatste dagen van Emma Blank* (2009) van Alex van Warmerdam vertoeft de toeschouwer soms op zeer geringe afstand van haar mimiek en tekstbehandeling.

Maar ook in een gefilmde status geeft Heuer het geheim van haar talent niet prijs. Gelukkig maar, want, zoals ze zelf ooit zei in een interview: “Theater is taal en beweging, het moet worden ondergaan als een muziekstuk of een choreografie of een schilderij. Je beleeft iets, maar je weet niet wat, dat is het mooiste.”

JOS NIJHOF
